

วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยระบบ SAFE Model

๑. ที่มาและความสำคัญ

โรงเรียนลำปลาหางวิทยา เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ รวม ๖ ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๓๐ คน ตั้งอยู่ในบริบทของชุมชนชนบท นักเรียนส่วนใหญ่มีสภาพครอบครัวที่หลากหลาย บางคนอาศัยอยู่กับตายาย หรือพ่อแม่ที่แยกทางและมีครอบครัวใหม่ ส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนหนึ่งขาดความอบอุ่นและการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากผู้ปกครอง อีกทั้งครอบครัวส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทำนา ทำให้ไม่มีเวลาและทรัพยากรเพียงพอในการสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน

จากการวิเคราะห์บริบทดังกล่าว พบว่านักเรียนมีความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดปัญหาหลากหลายด้าน อาทิ ด้านการเรียน เศรษฐกิจ พฤติกรรม สารเสพติด การคบเพื่อน ครอบครัว วุฒิภาวะทางอารมณ์ การคุ้มครอง และสุขภาพ โรงเรียนจึงได้นำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมศักยภาพ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนตามบริบทที่เป็นจริง

สถานศึกษาในฐานะ “บ้านหลังที่สอง” จึงมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครอง ดูแล และสร้างความปลอดภัย รวมทั้งเป็นพื้นที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพทั้งด้านวิชาการ อารมณ์ สังคม และทักษะชีวิต ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เท่าเทียม และมีประสิทธิภาพ ภายใต้วิสัยทัศน์ “เรียนดี มีความสุข” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองและชุมชน

อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่พบว่านักเรียนบางส่วนยังขาดแรงจูงใจ ขาดทักษะชีวิต และมีพฤติกรรมเสี่ยง โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการดำเนินงานที่บูรณาการและเป็นระบบ เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน “โมเดล SAFE” จึงถูกพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย สนับสนุนทางวิชาการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน และพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์ (Objectives)

๑. เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
๒. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการดูแลตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ
๓. เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในการดูแลนักเรียน
๔. เพื่อพัฒนาทักษะอารมณ์และทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม

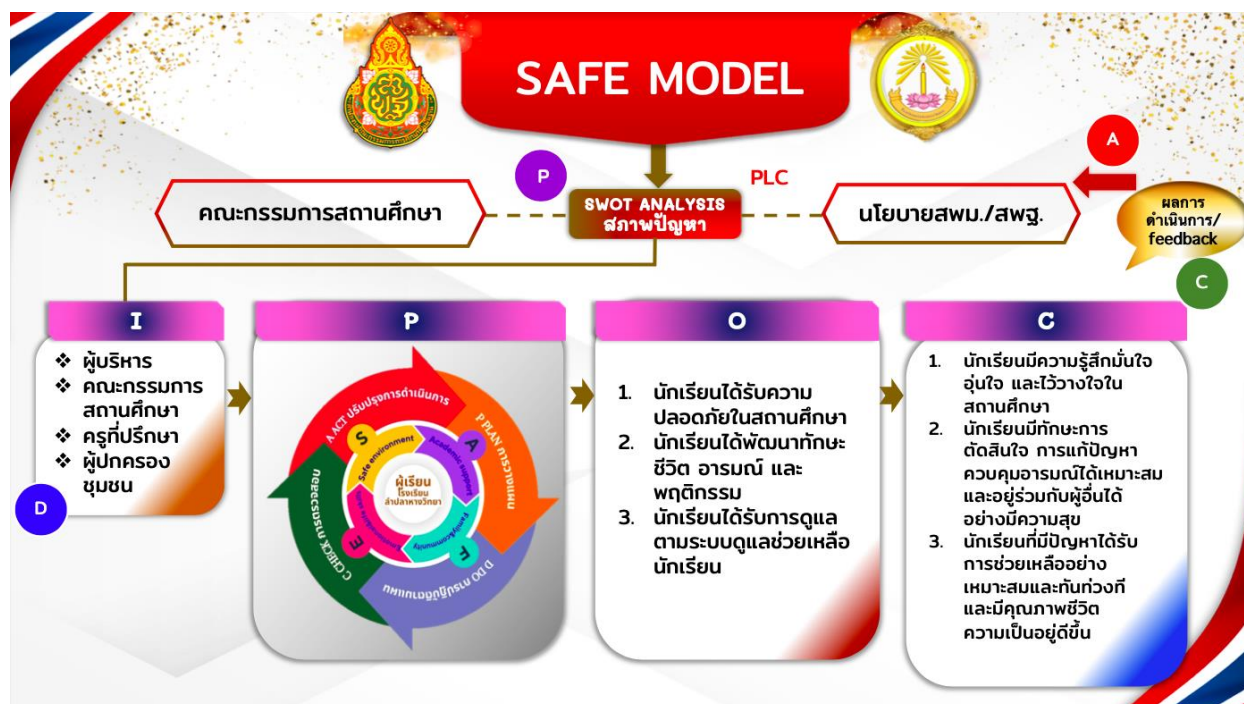
๓. การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนลำปลาหางวิทยาดำเนินการด้วยระบบ SAFE Model

๓.๑ หลักการสำคัญของ SAFE Model

มุ่งเน้นการดูแลและพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ความสนใจ และความถนัดให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านการเรียนรู้ อารมณ์ และสังคม ด้วยการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลอดภัย ลดความเสี่ยงด้านพฤติกรรม ความรุนแรง และสิ่งเสพติด เพื่อให้ นักเรียนรู้สึกมั่นคงและอบอุ่น สนับสนุนโอกาสทางการเรียนอย่างเท่าเทียม มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งการเรียนในห้องเรียน การสอนเสริม และการใช้เทคโนโลยี ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายภาคีร่วมมือกับโรงเรียนในการดูแลนักเรียน สร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และพัฒนาความร่วมมืออย่างยั่งยืน ฝึกฝน ทักษะการคิด การแก้ปัญหา การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการปรับตัวส่งเสริมวุฒิภาวะทางอารมณ์และการตัดสินใจอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง

การดำเนินงานตามระบบ SAFE Model บริหารจัดการด้วยวงจร PDCA (Plan – Do – Check – Act) เพื่อความเป็นระบบและต่อเนื่องมีการวางแผน ดำเนินงาน ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างรอบด้าน

ซึ่งสอดคล้องตามแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งสู่การจัดการศึกษา “เรียนดี มีความสุข” เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ความเท่าเทียม และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ปกครองและชุมชน



ระบบบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน SAFE Model

๓.๒ ส่วนประกอบของ SAFE Model

SAFE Model แบ่งเป็น ๔ ส่วนสำคัญได้แก่ I (Input), P (Process), O (Output) และ C (Outcome) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๒.๑ I (Input) คือ ผู้บริหาร คณะกรรมการ ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๓.๒.๒ P (Process) คือ ขั้นตอนการดำเนินงานใน ตามวงจร PDCA (Plan – Do – Check – Act) ประกอบด้วย

๑) การวางแผน (Plan)

S : Safe environment : วางแผนสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เช่น จัดทำมาตรการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง ระบบดูแลความปลอดภัยในโรงเรียน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้

A : Academic support : กำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ เช่น จัดทำแผนยกระดับผลสัมฤทธิ์ กิจกรรมเสริมทักษะ และระบบติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนรายบุคคล

F : Family & community engagement : วางแผนสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน โดยจัดประชุม อบรม และกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว

E : Emotional & life skills : กำหนดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตและอารมณ์ เช่น กิจกรรมโรงเรียนดีวิถีพุทธคุณธรรม กิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ ค่ายคณิตศาสตร์

๒) การปฏิบัติ (DO)

S : ทำคำสั่งแต่งเวรยาม การดูแลความปลอดภัย จัดห้องเรียนที่สะอาดและเป็นมิตร จัดกิจกรรมสร้างความตระหนักเรื่องความปลอดภัย

A : จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมเสริม การใช้สื่อเทคโนโลยี และการสอนซ่อมเสริม

F : จัดเวทีพบผู้ปกครอง ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา กิจกรรมจิตอาสาร่วมกับชุมชน

E : จัดกิจกรรมแนะแนว การฝึกอบรมทักษะชีวิต การปรับพฤติกรรมเชิงบวก และการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา

๓) การตรวจสอบ (Check)

S : ประเมินความปลอดภัยของสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

A : ติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลคะแนน การเข้าเรียน และความก้าวหน้าของ
ผู้เรียน

F : ประเมินระดับความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน เช่น อัตราการเข้าร่วมกิจกรรม
ความพึงพอใจ

E : ประเมินพฤติกรรม ทักษะชีวิต และวุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้เรียนผ่านแบบสังเกต
แบบสอบถาม และการสะท้อนตนเอง

๔) การปรับปรุงแก้ไข (Action)

S : ปรับมาตรการความปลอดภัยและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มเติมให้เหมาะสม

A : ใช้ผลประเมินมาพัฒนาหลักสูตร ปรับการสอน และออกแบบกิจกรรมใหม่ให้ตรงกับความ
ต้องการของผู้เรียน

F : เสริมสร้างช่องทางการสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน พัฒนาความร่วมมือให้มีความ
ต่อเนื่องและยั่งยืน

E : พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตใหม่ ๆ ต่อยอดจากผลการประเมิน เพื่อให้ผู้เรียนมี
ความพร้อมทั้งด้านอารมณ์และสังคม

๓.๒.๓ O (Out put) คือ สิ่งที่เกิดกับผู้เรียน ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาตามระบบการ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วย

๓.๒.๔ C (Out come) คือ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับนักเรียนและโรงเรียนทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ

๓.๓ การดำเนินงานตามกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนด้วย SAFE Model

เพื่อให้ นักเรียนโรงเรียนลำปางวิทยานำโดยฝ่ายบริหารร่วมกับคณะครูได้ประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา
ครบทั้ง ๕ ขั้นตอน สถานศึกษานำโดยฝ่ายบริหารร่วมกับคณะครูได้ประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา
ตัวแทนชุมชนในรูปของภาคีเครือข่ายได้ร่วมกันประชุม เพื่อวิเคราะห์บริบทขององค์กรทั้งภายในและภายนอก
รวมถึงวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในสถานศึกษา นำไปสู่การกำหนดเป็นนโยบาย
ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนการปฏิบัติการประจำปีเพื่อดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนทั้ง ๕ ขั้นตอน โดยสรุปได้ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การรู้จักนักเรียนรายบุคคล (Identify & Profile) ครูที่ปรึกษาการรู้จักนักเรียนเป็น
รายบุคคลด้วยการใช้ระเบียบสะสม แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ครบทุกด้าน การสัมภาษณ์ การสังเกต และ
การเยี่ยมบ้าน จัดทำแฟ้มข้อมูลนักเรียน บันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศเพื่อให้ข้อมูลพร้อมใช้

ขั้นที่ ๒ การคัดกรอง (Screening) ครูที่ปรึกษาทุกคนจะรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจากเอกสารต่าง ๆ และได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ของนักเรียนจากการเยี่ยมบ้าน และการประชุมผู้ปกครองในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นทำการคัดกรองนักเรียนเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ผลจากการคัดกรองทำให้ครูที่ปรึกษาทราบสาเหตุของนักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเรียน ด้านพฤติกรรม ซึ่งครูที่ปรึกษาจะดำเนินการแก้ไขพฤติกรรมด้านต่าง ๆ โดยการให้คำแนะนำเป็นเบื้องต้น นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังร่วมมือกับสถานนีตำรวจภูธรอำเภอพังโคน และโรงพยาบาลอำเภอพังโคน ในการตรวจปัสสาวะนักเรียนเพื่อคัดกรองปัญหาด้าน สารเสพติดของนักเรียน

ขั้นที่ ๓ การส่งเสริมและพัฒนา (Promotion & Development) โรงเรียนจัดทำโครงการ/กิจกรรมที่หลากหลายในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมศักยภาพให้กับนักเรียนทุกกลุ่มตามความสามารถ ทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความสามารถและทักษะชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการเรียนการสอนที่แรกทักษะชีวิตทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย และสร้างภาวะผู้นำ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ทุกระดับชั้น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมทักษะชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และที่สำคัญการเสริมให้นักเรียนเป็นนักเรียนแกนนำห้องเรียนสีขาว ห้องเรียนปลอดเหล้าและปลอดบุหรี่ ห้องเรียนคุณธรรม

ขั้นที่ ๔ การป้องกันและแก้ไขปัญหา (Prevention & Remediation) ใช้กิจกรรมสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยปลอดยาเสพติดและอบายมุข และกิจกรรมสถานศึกษาปลอดบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้ด้านสารเสพติด ด้านกฎหมายจราจร การขับขี่ปลอดภัย และจัดอบรมแผนเผชิญเหตุด้านความปลอดภัยให้กับนักเรียน

ขั้นที่ ๕ การส่งต่อ (Referral) หากโรงเรียนไม่สามารถแก้ไขได้เอง จะส่งต่อไปยังหน่วยบริการที่เหมาะสม (รพ.สต. ฝ่ายปกครอง, ตำรวจ) โดยมีบันทึกการส่งต่อภายในและภายนอก

๔. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Results)

๔.๑ ผลลัพธ์เชิงปริมาณ

๔.๑.๑ นักเรียนโรงเรียนลำปลาหางจำนวน ๑๓๐ คน (ร้อยละ ๑๐๐) ได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นและปลอดภัย

๔.๑.๒ นักเรียนโรงเรียนลำปลาหางจำนวน ๑๓๐ คน (ร้อยละ ๑๐๐) ได้รับการดูแลช่วยเหลือ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามเกณฑ์ของโรงเรียน

๔.๑.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนในภาพรวมเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๕

๔.๑.๔ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร้อยละ ๑๐๐ มีส่วนร่วมในกิจกรรมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๔.๒ ผลลัพธ์เชิงคุณภาพ

๔.๒.๑ โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปลอดภัย และอบอุ่น จนผู้เรียนรู้สึกเหมือน “บ้านหลังที่สอง”

๔.๒.๒ ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและทักษะทางอารมณ์ที่ดีขึ้น สามารถแก้ปัญหา ปรับตัว และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

๔.๒.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่ยั่งยืน

๔.๒.๔ ผู้ปกครอง ชุมชนมีความเชื่อมั่นและพึงพอใจต่อการบริหารจัดการศึกษาและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

๔.๒.๕ โรงเรียนมีรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นระบบ สามารถต่อยอดเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และเผยแพร่ให้โรงเรียนอื่นได้